

misdaadnieuws in (vlaamse) dagbladen

greet berghman en johan goethals

De verslaggeving over zware misdaden vormt in de meeste kranten een specifiek en belangrijk onderdeel van de gerechtelijke rubriek. Welke ook de motieven zijn van journalist en publiek, dit soort nieuws haalt frekwent de voorpagina's, en het wordt door velen verslonden. Een flink pak lezers is gegrepen — soms geïrriteerd, doch veelal geboeid — door een bepaalde schrijfvorm, door een bepaalde voorstelling van feiten, of door een subjectieve beeldende taal. Het zijn immers steeds drama's die worden beschreven, waarin een deel van het lezende publiek zich in een of andere rol herkent, of zich wenst te bevestigen in een ontkenning of afwijzing van het gebeurde.

Velen twijfelen echter aan de kwaliteit van dit soort nieuws. Getuige daarvan de opmerkingen: «Kranten staan vol moord en brandstichting!», «Die moordverhalen zijn steeds zwetsverhaaltjes», of «De kranten zoeken enkel sensatie bij de beschrijving van misdrijven».

Niet alleen de man in de straat is geboeid door misdaadnieuws. Ook wetenschappers, zij het om sterk uiteenlopende motieven, maken zich zorgen over criminaliteit en geweld in de pers: het publiceren van strafbare handelingen, zeker in de vorm waarin het nu gebeurt, zou wel eens erg schadelijk kunnen zijn. Sommige wetenschappers wijzen erop dat misdaadberichtgeving

fungeert als een informatiepool, met het (grote) gevaar dat potentiële delinquenten dergelijke handelingen zullen imiteren (naar analogie met de mogelijke effecten van het kijken naar geweld op film of TV). Onderzoek toonde inderdaad aan dat verschillende vormen van deviant gedrag afnamen gedurende periodes dat kranten niet konden verschijnen (MOTTO, 1967, afname van zelfmoorden; PAYNE en PAYNE, 1970, afname van vermogensdelikten als diefstal, inbraken en autodiefstallen... tijdens krantenstakingen). Andere auteurs waarschuwen voor de negatieve effecten van deze berichtgeving op de delinquenten zelf. De identificatie van verdachten en veroordeelden in de pers zou leiden tot het complexer maken van de leefwereld van betrokkenen (ontstaan van angst en schuldgevoelens, onmogelijk maken van professionele en relationele reïntegratie... GEIS, 1965; GOUDSMIT 1969...) en zelfs tot het bestendigen van de criminele carrière: door de publieke identificatie wordt de delinquent permanent in de rol van deviant geduwd, worden alternatieve rollen voor hem steeds meer onmogelijk gemaakt, en wordt de opgeplakte rol uiteindelijk als een persoonlijkheidstrekk geïnterioresd (stigmatisering, secundaire deviantie, LEMERT 1951). Tenslotte, en dat is een derde effect, kan de pers de aard en de omvang van de delinquentie zelf medebepalen. Een initiële stijging in officiële en aangegeven criminaliteit geeft aanleiding tot bezorgd-

heid en dus tot aandacht in de pers, bezorgdheid die overgaat op het lezende publiek. Dit leidt tot een veranderende houding ten aanzien van misdadigheid, die onder meer inhoudt een grotere bereidheid tot het aangeven van delikten en medewerking met de politie. Daaruit vloeit een verhoging van de misdaadstatistiek voort, en kan het proces zich opnieuw in gang zetten (deviation amplification, WILKINS 1964).

Deze verschillend effect-theorieën worden slechts moeizaam, en dan nog maar partieel, bevestigd. Het lijkt dus nodig, in het licht van deze populaire en wetenschappelijke vragen, empirisch onderzoek naar de inhoud en de effecten van misdaadnieuws op te zetten.

In onderstaand artikel beperken wij ons tot de problematiek van de inhoud van misdaadnieuws (analyse van de boodschap). Onze cijfers en conclusies zijn gebaseerd op een inhoudsanalyse van 7 Vlaamse kranten, en een algemeen literatuuronderzoek (1). De hoofdbedoeling van onze studie lag in de empirische verificatie van een aantal «stereotiepen» m.b.t. misdaadnieuws, met onder meer volgende vragen: «Staan kranten vol misdaadnieuws? Zijn misdaadverslagen gekleurde onjuiste en subjectieve weergaven van objectieve gebeurtenissen? Zijn misdaadjournalisten selectief in de weergave van hun informatie?»...

§1. Een inhoudsanalyse van misdaadberichten in zeven Vlaamse kranten

A. Voorstelling van het onderzoek

De grondvragen van ons onderzoek hadden betrekking op de feitelijke hoeveelheid aandacht voor misdaadnieuws, de inhoud van dit nieuws en de objectiviteit ervan in de Vlaamse dagbladers. Verder onderzochten wij mogelijke verschillen tussen de zeven kranten, en verschillende delikttypes. Tenslotte zochten wij naar differentiërende factoren, o.m. de plaats waar het delikt had plaatsgevonden, de politieke opvatting en de oplage van de krant.

Het onderzoek werd uitgevoerd op volgende kranten: DE STANDAARD, GAZET VAN ANTWERPEN, HET LAATSTE NIEUWS, VOORUIT, VOLKSGAZET, HET VOLK en HET BELANG VAN LIMBURG. Deze kranten werden gekozen omdat zij hetzij alleenstaande kranten vormen met een relatief grote oplage, of omdat zij de meest gekende krant vormen uit een trustgroep. (2)

Vier types levensdelikt (moord) werden weerhouden: oudermoord, roofmoord, seksuele moord en kindermoord. (3) Per type werden twee concrete gevallen gekozen. Onze inhoudsanalyse beruiste op 8 moordgevallen. (4)

Voor onze inhoudsanalyse werden alle artikels opgespoord vanaf het ogenblik der feiten tot na de weergave der processen. Dit leverde een oogst van 345 artikels, een gemiddelde van 49 per krant, en van 6,16 per geval/krant.

De aandacht werd gemeten langs volgende indicatoren:

- het aantal artikels aan een moordgeval gewijd
- de redactionele oppervlakte van de artikels
- de relatieve oppervlakte van het artikel ten aanzien van de pagina waarop het verschijnt (pagina-oppervlakte)
- de redactionele oppervlakte van de titel
- de relatieve oppervlakte van de titel i.f.v. de pagina
- het aantal gepubliceerde foto's
- de grootte van de foto's

Wat de inhoud betreft zochten wij naar de inhoudelijke thema's die in het artikel en in de titel konden gevonden worden. Om de objectiviteit te toetsen vergeleken we de verslagen met strafdossiers.

B. De resultaten van de inhoudsanalyse

1. De (kwantitatieve) analyse van de aandacht

Aantal artikels

Er worden gemiddeld 6,16 artikels aan een moordgeval gewijd. Tussen de verschillende kranten en delikttypes vinden we echter grote verschillen.

Roofmoorden blijken het meest behandeld te worden. Er worden immers 115 artikels over dit type delikt gepubliceerd. Dit betekent een gemiddelde van 16,4 per type en 8,2 artikels per geval van roofmoord. Voor oudermoord vinden wij resp. 8,2 en 4,07 artikels. Sexuele en kindermoorden liggen tussen beide in.

Er blijken tevens grote verschillen tussen de kranten gevonden te worden. Per geval varieert de aandacht van 5,4 artikels (BELANG VAN LIMBURG) tot 7,1 artikels (HET VOLK), bij een gemiddelde van 6,16. HET VOLK publiceert dus het meeste artikels over levensdelikten, HET BELANG VAN LIMBURG het minst.

Indien een spanningsverhouding 'meeste/minste artikels naar delikttypes' wordt bepaald, blijkt VOORUIT de meest evenwichtige verhouding te vertonen (1,3) terwijl de andere kranten variëren van 1,8 (HET VOLK) tot 3 (GAZET VAN ANTWERPEN). GAZET VAN ANTWERPEN gunt roofmoord driemaal zoveel artikels als oudermoord, verhouding die veel hoger ligt dan bij de

TABEL 1 Kwantitatieve analyse van de aandacht voor misdaadnieuws naar kranten en delikttypes

indicator gemiddeld	kranten							delikttypes				\bar{X}
	ST	GVA	LN	VG	VK	VT	BVL	OM	RM	SM	KM	
aantal artikels	5,7	6,5	6,5	5,7	<u>7,1</u>	6,1	<u>5,4</u>	<u>4,1</u>	<u>8,2</u>	6,0	6,4	6,16
paginaoppervlakte van de artikels (%)	20,57	26,41	28,03	<u>49,18</u>	<u>44,34</u>	24,58	<u>14</u>	32,50	23,84	<u>23,41</u>	<u>42,84</u>	30,07
redactionele opp. der artikels (%)	2,16	1,69	2,21	<u>3,07</u>	2,40	<u>3,07</u>	<u>1,65</u>	2,45	<u>1,70</u>	1,72	<u>3,48</u>	2,49
redactionele opp. van de titel (%)	<u>0,54</u>	<u>0,30</u>	0,49	0,52	0,48	0,52	0,44	0,51	<u>0,41</u>	<u>0,41</u>	<u>0,66</u>	0,55
artikeloppervlakte van de titel	24,71	17,83	21,91	<u>17,02</u>	20,52	21,91	<u>27,50</u>	20,79	<u>23,57</u>	<u>23,79</u>	<u>18,26</u>	21,79
aantal foto's i.f.v. aantal artikels (%)	56	92	82	84	<u>145</u>	106	<u>42</u>	96	<u>53</u>	70	<u>134</u>	85
artikeloppervlakte van de foto's (%)	24,13	24,60	22,96	18,02	29,15	<u>29,95</u>	27,78	<u>23,72</u>	<u>27,10</u>	25,44	24,40	25,33
redactionele opp. van de foto's (%)	0,52	<u>0,42</u>	0,51	0,55	0,70	<u>0,92</u>	0,46	0,59	0,46	<u>0,43</u>	<u>0,83</u>	0,62

hoogste score: =====

laagste score: _____

andere kranten. Wel blijken alle kranten de roofovermoorden te (over)accentueren, DE STANDAARD uitgezonderd, die meest ruimte besteedt aan kindermoord.

Proportie paginaoppervlakte

De impact van een nieuwsbericht wordt waarschijnlijk sterk medebepaald door de eerste indruk die het artikel op iemand maakt.

Een artikel dat een volledige pagina inneemt, springt meer in het oog dan hetzelfde artikel over twee pagina's verspreid. Omwille van deze mogelijke impact berekenden wij de relatieve oppervlakte van het artikel ten aanzien van de pagina(s) waarop het werd afgedrukt.

Uit tabel I blijkt dat de moordverslagen gemiddeld 30 % van een pagina innemen, en dat weerom grote verschillen tussen kranten en types delikten gevonden worden.

Kindermoorden springen het meest in het oog. Deze categorie neemt gemiddeld 42,84 % van de oppervlakte van een pagina in beslag, wat ongeveer het dubbel van de categorieën seksuele en roofovermoorden vertegenwoordigt.

Wat de kranten betreft besteedt VOLKSGAZET gemiddeld 49,18 % bladruimte aan dit soort nieuws, HET VOLK 44,34 % en HET BELANG VAN LIMBURG slechts 14 %. Alle andere kranten blijven beneden het gemiddelde. De hoge percentages van HET VOLK en VOLKSGAZET zijn misschien medebepaald door de feitelijke grootte van de bladzijden van deze kranten, doch om dit te staven zou onder meer het lettertype dienen gemeten te worden.

De spanningsverhouding tussen de soorten delikten schijnt ook hier groter dan bij het aantal artikels. De meest gelijkmatige verdeling vinden wij bij HET BELANG VAN LIMBURG (1,53) en verder bij GAZET VAN ANTWERPEN (1,69). De meest ongelijkmatige bij VOORUIT (3,09). Boven het gemiddelde (1,82) liggen DE STANDAARD (2,32), HET LAATSTE NIEUWS (1,85), VOLKSGAZET (2,34) en HET VOLK (2,13). VOORUIT besteedt dus driemaal zoveel paginaruimte aan kindermoord in vergelijking met roofovermoord, al dient gesteld dat deze krant met 16,46 % duidelijk onder het algemeen gemiddelde ligt.

Redactionele oppervlakte van de artikels

Slechts 2,49 % van de redactionele oppervlakte wordt aan verslagen over levensdelikten gewijd. Dit betekent dat, gezien de reeds uitgevoerde eliminatie van ontspanningsrubrieken, reclame en aankondigingen, slechts een uiterst klein deel van het totale nieuwspakket over misdaden handelt. Met alle artikels (345) zouden wij slechts een achttal kranten kunnen vullen.

Weerom blijken de kranten grondig te verschillen wat betreft de oppervlakte die zij voor levensdelikten voorbehouden. VOLKSGAZET bijt andermaal de spits af, en besteedt gemiddeld, 3,07 % van zijn ruimte aan een moordgeval. Aan het andere uiteinde vinden wij HET BELANG VAN LIMBURG dat amper 1,65 % van zijn redactionele oppervlakte voor moord inruimt. Ook de GAZET VAN ANTWERPEN scoort laag, (1,69 %). Daartussen liggen de andere kranten, DE STANDAARD, HET VOLK en HET LAATSTE NIEUWS met resp. 2,16, 2,40 en 2,21 %.

Splitsen wij de tabel op naar soorten delikten, dan vinden wij de verwachte verschillen terug. Het meest ruimte krijgt kindermoord (3,48 %), gevolgd door oudermoord (2,45 %). Het minst aandacht wordt besteed aan roofovermoord (1,70 %) en seksuele moord (1,72 %). Kindermoord primeert in alle kranten.

Redactionele oppervlakte van de titels

Titels zijn belangrijk als blikvangers. Een grote titel trekt de aandacht van de lezer, een kleine minder of niet.

Uit onze cijfers blijkt dat 0,55 % van de totale redactionele oppervlakte van de krant, wordt besteed aan de tituluur over moorden. De titels van de artikels over kinder- en oudermoorden springen meer in het oog dan deze die betrekking hebben op roof- of seksuele moorden.

DE STANDAARD drukt titels die 0,54 % van de redactionele oppervlakte innemen, GAZET VAN ANTWERPEN komt slechts tot 0,30 %. De andere kranten situeren zich tussen beide uitersten in. Opmerkelijk is dat alle kranten kindermoord accentueren. Uitzondering is weer DE STANDAARD met oudermoord.

Belangrijk is ook of een grote titel gevolgd wordt door een lang artikel of integendeel door een kort of helemaal

geen. In het laatste geval zouden wij te doen hebben met een duidelijk geval van sensatieberichterijking; waar men enkel aandacht wenst te trekken zonder deze inhoudelijk vorm te geven.

Artikeloppervlakte van de titels

De cijfers tonen aan dat ongeveer een vijfde van het artikel is voorbehouden voor de titel (21,79 %). Daaruit blijkt dat de auteurs veel belang hechten aan een goede blikvanger. Nergens, d.w.z. bij geen enkele krant, en bij geen enkel type delikt, neemt de verhouding titel/artikel echter overdreven vormen aan (vb. meer dan 50 % titel), zodat wij niet kunnen stellen dat de kranten sensationeel wensen te doen. Bovendien zijn de verschillen tussen de kranten niet zeer groot, en duidelijk minder uitgesproken dan de verschillen die wij qua aantal en grootte van de artikels hebben gevonden. HET BELANG VAN LIMBURG ruimt het meeste plaats in voor de titel (27,5 %), VOLKSGAZET het minste (17,02 %). De overige kranten scoren relatief hoog (ongeveer 20 %)

Bij vergelijking van types delikten blijken roof- en seksuele moord meer in het gezichtsveld van de lezer gebracht te worden. (23,57 en 23,79 %). Deze percentages zijn trouwens opvallend gelijklopend. Tenslotte verschillen de kranten sterk wat betreft de soorten delikten die ze in de verf zetten: DE STANDAARD en VOORUIT seksuele delikten, HET VOLK, HET BELANG VAN LIMBURG en GAZET VAN ANTWERPEN roofovermoorden; de resterende kranten verdelen hun aandacht vrij gelijkmatig over de verschillende delikttypes.

Aantallen foto's

Gemiddeld worden op 100 artikels 85 foto's afgedrukt. Niet elk artikel wordt dus met een foto geïllustreerd.

HET VOLK illustreert zijn artikels met min. 1 foto (1,45), en ook VOORUIT drukt meer foto's dan artikels. De andere kranten blijven duidelijk onder dit gemiddelde. HET BELANG VAN LIMBURG illustreert zijn artikels het minst: in slechts 42 % ervan wordt een foto bijgevoegd. Ook DE STANDAARD blijft eerder sober.

Qua delikttypes worden kindermoorden het best geïllustreerd, terwijl alle andere types onder het gemiddelde blijven. Twee kranten volgen deze tendens

echter niet ; GAZET VAN ANTWERPEN en HET BELANG VAN LIMBURG publiceren meer foto's bij roofmoorden dan bij kindermoorden (191 en 53 versus 142 en 45). Verder vinden wij opvallend lage scores bij HET BELANG VAN LIMBURG met betrekking tot oudermoord (14 %), BIJ HET VOLK m.b.t. roofmoord (27 %), en bij DE STANDAARD en VOORUIT m.b.t. seksuele moorden (resp. 27 en 38 %). Omgekeerd springen de hoge cijfers van HET VOLK en VOLKSGAZET m.b.t. kindermoorden in het oog (resp. 207 en 200 %) alsook de hoge score van GAZET VAN ANTWERPEN m.b.t. roofmoord (191 %).

Artikel- en redactionele oppervlakte der foto's

Als laatste kwantitatieve indicator analyseerden we de grootte van de gepubliceerde foto's. Het afdrukken van minder foto's kan immers gecompenseerd worden door het publiceren van grote foto's of grote oppervlaktes aan fotomateriaal. Omgekeerd zou het kunnen dat kranten meerdere kleine foto's publiceren, wat eveneens sterke visuele impressies kan verwekken.

0,62 % van de redactionele oppervlakte wordt besteed aan fotomateriaal bij artikels over levensdelikten. De foto's over kindermoorden nemen meer ruimte in dan deze over oudermoorden (0,83 versus 0,59 %), en deze zijn op hun beurt nog groter dan de foto's over roof- en seksuele moorden. Het algemeen gemiddelde (0,62 %) benadert sterk het gemiddelde van de titels (0,55 %).

De verschillen tussen de kranten zijn groot. VOORUIT blijft weer de spits af (0,92 %) en GAZET VAN ANTWERPEN sluit weer de rij (0,42 %). Ook HET BELANG VAN LIMBURG drukt kleine foto's (0,46 %). Alle kranten zijn echter gelijkwaardig in het benadrukken van kindermoord.

Hoe groot is nu de foto in vergelijking met het artikel waarop zij betrekking heeft? Grote foto's met kleine artikels wijzen op sensatiezucht. Om dit te bepalen werd de verhouding foto/artikeloppervlakte berekend. Daaruit blijkt dat de foto's een gemiddelde verhouding ten aanzien van het artikel vertonen van 1 : 4. Slechts in weinig gevallen neemt

de foto meer dan een vierde van de oppervlakte van het artikel in beslag (VOORUIT en HET VOLK). Bij vergelijking van de types delikten blijken roof- en seksuele moorden de hoogste scores te behalen (resp. 27,10 en 25,44 %). De verschillen tussen deze delikten zijn echter erg klein. Wat de kranten betreft vinden wij weer HET VOLK en VOORUIT op de eerste plaatsen (29,15 en 29,95 %). VOLKSGAZET en HET LAATSTE NIEUWS (resp. 18,02 en 22,96 %) sluiten de rij.

Bij vergelijking van het aantal foto's en de oppervlakte ervan wordt de verwachting dat kranten die weinig foto's afdrukken eerder grote, en kranten die veel foto's afdrukken eerder kleine publiceren niet bevestigd. De kranten die de grootste foto's afdrukken, drukken er ook het meest, en omgekeerd. VOORUIT gemiddeld 1,6 foto's per artikel drukt de grootste foto's af.

HET VOLK met 1,45 foto's per artikel komt op de tweede plaats. Omgekeerd is DE STANDAARD gekenmerkt door kleine fotooppervlaktes en kleine aantallen. De enige uitzondering is HET BELANG VAN LIMBURG, dat een klein aantal compenseert door grote oppervlaktes.

2. De analyse van de inhoud der misdaadverslagen

2.1. Het moment der verslaggeving

De misdaadberichtgeving verloopt in drie fazen : de verslaggeving van de feiten en de gerechtelijke interventies op het ogenblik van het gebeuren (de moord) ; de verslaggeving van de wedsamenstelling en de berichtgeving rond de Assisenprocessen.

Uit onze cijfers kunnen wij afleiden dat de meeste aandacht gaat naar de verslaggeving rond het proces. 52 % der artikels verslaan de Assisenzittingen, 39 % de feiten zelf, en 8 % de wedsamenstelling. Het overwicht aan Assisenverslagen vinden wij in alle kranten terug, soms sterk uitgesproken (vb. VOORUIT : proces 27, feiten 16, wedsamenstelling 6), soms weinig uitgesproken (vb. HET LAATSTE NIEUWS : 25 versus 23 en 3). Bovendien wordt het overwicht aan procesverslagen ook bij alle delikttypes teruggevonden, roofmoord uitgezonderd. Bij dit type worden

61 verslagen over de feiten gepubliceerd, en slechts 46 over het proces.

2.2. De inhoudelijke thema's in de verslaggeving (5)

2.2.1. De verslaggeving op het moment van het gebeuren

Drie groepen nieuwsitems komen frequent terug : de identificatie van de dader (identificatie, burgerlijke stand), de identificatie van het slachtoffer en de beschrijving van de moord zelf (ontdekking, omschrijving, opsporing, motiveering). Deze drie groepen items vormen als het ware standaarditems waaraan de berichtgeving wordt opgehangen. De andere informatie krijgt dan belang als duidingsitems, die gebeuren en verdachte in een verklarende context moeten plaatsen, doch deze ontbreken in een veel grotere mate, en zijn bovendien ongelijk over de verschillende categorieën verdeeld. Deze achtergronditems (fysische toestand van de verdachte, relationeel patroon, (gerechtelijk) verleden en gezinssituatie) komen in max. 15 verslagen aan bod. Over het slachtoffer wordt nog minder achtergrondinformatie gegeven. Wellicht verwijst dit alles naar de moeilijke positie van de verslaggever en zijn gebrek aan kennis, daar hij zich met het oog op een snelle weergave van de informatie dient te beperken tot wat hij als 'betrouwbaar' materiaal kan verzamelen.

De kranten verschillen grondig wat betreft de hoeveelheid informatie die ze brengen. HET VOLK brengt bijna het dubbel aantal nieuwsitems van DE STANDAARD (99 versus 61) terwijl verder VOORUIT hoog en GAZET VAN ANTWERPEN laag scoren.

Differentieert men naar types delikten, dan blijkt de categorie roofmoord het meeste informatie-items te verschaffen (144), oudermoord het minste (111). De andere types liggen tussen beide in (resp. 136 en 136). De verschillen tussen types delikten zijn dus kleiner dan de verschillen tussen de kranten.

2.2.2. De procesverslaggeving

Deze berichtgeving is, van kwantitatief standpunt uit gezien, de meest volledige. Ten aanzien van een aantal cate-

TABEL 2 Aantal nieuwsitems naar kranten en delikttypes

kranten	aantallen nieuwsitems bij verslag rond	
	feiten	proces
De Standaard	61	76
Gazet van Antwerpen	67	81
Het Laatste Nieuws	74	80
Volksgazet	77	85
Het Volk	99	94
Vooruit	79	90
Het Belang van Limburg	70 max. 184	75 max. 112

types delikten		
Oudermoord	111	146
Roofmoord	144	134
Sexuele moord	136	153
Kindermoord	136 max. 322	148 max. 196

TABEL 3 Aard van de nieuwsitems (6)
bij verslaggeving van de gebeurtenissen (max. 56)

<i>meest voorkomende</i>		<i>minst voorkomende nieuwsitems</i>	
DADER			
Identificatie	53	relatieve patroon	7
burgerlijke stand	44	fysische eigenschappen	7
		verleden	11
		gerechtelijk verleden	12
		gezinssituatie	15
MOORD			
ontdekking	49		
omschrijving	48		
opsporing	43		
motivering	40		
SLACHTOFFER			
identificatie	41	relatie met de dader	3
burg. stand	35	fysische eigenschap	3
		verleden	3
		relatie met anderen	4
		gezinssituatie	13

bij procesverslaggeving

<i>meest voorkomende</i>		<i>minst voorkomende nieuwsitems</i>	
persoonlijkheid van de dader	55	ontdekking van het gebeuren	19
beschrijving van deskundigen	55	motivering van de daad	31
uitgesproken straf	54	samestelling van het Hof	34
uiteenzetting der feiten	52		
getuigenissen	52		
aanhouding van de dader	45		
algemene houding van de dader	44		

TABEL 4 Verdeling der titels naar kranten en type delikt

titels	aard delikt				kranten							
	O.M.	R.M.	S.M.	K.M.	ST	GVA	LN	VG	VK	VT	BVL	TOT
1. feit zelf	9	15	9	8	7	5	10	3	6	6	4	41
2. ernst der feiten	3	6	9	12	1	4	5	7	6	3	4	40
3. morele uitspraak	1	1		1		2					1	3
4. de straf	9	11	10	5	6	5	7	3	5	4	5	35
5. slachtoffer	1	1	4	5	4	1	1	2	2	2	1	11
6. slechtheid van dader	8	11	5	11	9	5	3	4	5	7	2	35
7. probleemsituatie	2	2	8		2	3	1	1	2	2	1	12
8. status en beroep			1		1							1
9. ongewone omstandigheden		8	3	8	5	3	2	3	2	2	2	19
10. wedersamenstelling	2		5	8		4	2	2	3	2	2	15
11. verdiende straf	3	1	4	3		1		5	3	2		11
12. aanleiding	6	10		7	1	1	3	2	6	6	2	23
13. getuigen en publiek	5	4	2	4	1	1	3	2	2	4	2	15
14. onderzoek	88	44	25	17	8	17	16	10	17	11	15	94
totaal	57	115	84	89	46	52	52	46	57	49	43	345

gorieën (deskundigen, persoonlijkheid van de dader, straf, feiten en getuigenissen) is de verslaggeving quasi volledig, terwijl ook de andere categorieën meer aan bod komen dan bij de verslaggeving van de gebeurtenissen zelf. Hier moet echter rekening gehouden worden met de grotere mogelijkheden van informatiewinning waarover de verslaggever beschikt: de informatie wordt hem gedurende het proces «klaar aangeboden», terwijl uitwisseling en hulp door collega's steeds mogelijk blijft. Dit verklaart wellicht de hoge frekwenties van de verschillende nieuwsitems bij de verschillende kranten, hoewel aan een aantal categorieën (vb. ontdekking, motivering van de moord enz...) toch frekwent voorbijgegaan wordt.

Ook de verschillen tussen de kranten onderling zijn minder groot dan bij de weergave der gebeurtenissen zelf. DE STANDAARD en HET BELANG VAN LIMBURG bieden het minst (76 en 75), HET VOLK en VOORUIT het meest (94 en 90) informatie-items. Deze kleinere verschillen hangen wellicht samen met de grotere toegangsmogelijkheden tot het materiaal. Sexuele moorden krijgen de meeste nieuwsitems (153), roofmoorden de minste (134). Ook deze verschillen zijn eerder gering.

2.3. Inhoudsanalyse van de titels

De meeste titels hebben betrekking op het politieonderzoek: 29% verwijzen naar de opsporing, de activiteiten van politie- en opsporingsinstanties, en de resultaten ervan. In tweede orde hebben de titels betrekking op de aard (41) en de ernst (40) van het gepleegde feit, op de uitgesproken straf (35) en de slechtheid van de dader (35). Andere categorieën komen beduidend minder aan bod en twee thema's, «morele uitspraken van de rechter» en «de status en beroep van de verdachte» komen nauwelijks voor. Uit deze cijfers (tabel 4) blijkt dat de verslaggevers zich meestal houden aan «objectieve» gebeurtenissen of elementen van het misdadagebeuren (opsporing, de straf, ...) en zich niet laten verleiden tot «morele» uitspraken (slechtheid van de dader, het omschrijven van een straf als verdiend enz...)

De kranten verschillen vrij grondig in hun keuze van titels. Waar de meeste dagbladen titels publiceren die betrekking hebben op het onderzoek benadrukt DE STANDAARD toch eerder de

slechtheid van de dader en HET BELANG VAN LIMBURG de straf. Ook VOORUIT omschrijft frekwent de slechtheid van de dader, Plaatsen wij «moraliserende» titels tegenover «objectieve» (resp. 2, 6 en 11 versus 1, 4, 7, 9, 10, 12, 13, 14) dan blijkt VOLKSGAZET het meeste en het BELANG VAN LIMBURG het minste moraliserende titels te publiceren. De andere kranten verschillen niet sterk wat deze verhouding betreft.

Verslaggevers gebruiken eveneens verschillende titels naargelang het soort delikten dat zij beschrijven. Waar de meerderheid der titels bij roof-, kinderen en sexuele moorden betrekking heeft op het onderzoek, blijken de titels bij oudermoorden frekwenter te verwijzen naar het feit zelf en naar de straf (resp. 9 en 8). Deze verschillen kunnen echter veroorzaakt worden door de «eigenaardigheid» van dit type delikt, gezien de dader vlug gekend, en wellicht ook vlug opgespoord kan worden, terwijl het onderzoek naar verdachten in roof- en sexuele delikten langer kan duren, wat dan het aantal artikels en titels uiteraard beïnvloedt. Verder blijkt de ernst van de feiten blikvanger te zijn bij kindermoord, hoewel daar ook frekwent de slechtheid van de dader wordt onderlijnd. Opvallend is verder de afwezigheid van titels die betrekking hebben op de wederamenstelling bij roofmoorden, en het ontbreken van enige referentie naar de 'oorzaak' bij sexuele delikten.

3. De analyse van de objectiviteit in de berichtgeving.

De onderzochte kranten publiceren weinig flagrante onjuistheden in hun verslagen over moorden en moordprocessen. Op een totaal aantal artikels van 345, en een geschat aantal informatie-items van 1200/1300 (sommige items worden twee- tot driemaal toe vermeld) blijken amper 22 fouten voor te komen. De verschillen tussen de kranten en types delikten zijn, gezien de kleine totalen, te klein om er zinvolle conclusies uit te trekken. Vermelden wij enkel dat de meeste fouten betrekking hebben op verslagen over kindermoorden (10), terwijl in de verslagen m.b.t. roofmoorden 6, en ouder- en sexuele moorden 3 fouten gevonden worden. De stereotiepe uitspraak dat kranten bij dit soort berichtgeving een loopje nemen met hun lezers moet dus duidelijk verwerpen worden.

Een blik op de aard der fouten versterkt deze indruk nog. De meeste fouten zijn detailfouten, en hebben betrekking op een onjuiste geboortedatum, een verkeerde weergave van de aard van de straf, en de onjuiste weergave van de wijze waarop een slachtoffer is omgekomen. Slechts in twee gevallen werden onjuistheden gevonden m.b.t. de persoonlijkheid van de dader.

Objectiviteit steunt echter niet alleen op het (opzettelijk) anders weergeven van informatie, doch ook, en misschien vooral, op het weglaten en/of toevoegen, alsook het onderlijnen van bepaalde items.

«Das Problem Objektivität der Berichterstattung liegt nicht in der getreuen Reproduktion oder in der Fälschung einzelner Tatsachen, sondern im Zwang für die Berichterstattung, aus einem Universum von Informationen doppelt auszuwählen was gemeldet wird und was unter den Tisch fällt, was der Medienkonsument erfährt und was ihm verschwiegen wird. Das Problem der Objektivität besteht in der Selektivität der Informationswiedergabe» (L.B.-Institut für Kriminalsoziologie 1976).

Deze selectiviteit bleek reeds zeer duidelijk uit tabel 3. We concludeerden uit deze tabel dat de meeste kranten een aantal standaarditems in hun verslaggeving aan bod lieten komen terwijl de achtergrondinformatie, die bijzonder belangrijk is om het gebeurde te begrijpen, veel minder aangeboden wordt en soms volledig ontbreekt. Zo wordt weinig informatie gegeven over de relatie dader-slachtoffer, de relaties tussen dader en leefgenoten, de psychologische toestand en het verleden van de dader en de eigenheid en het verleden van het slachtoffer. Door het achterhouden van deze «sterk nuanceerende» informatie wordt de mogelijkheid dat het publiek een adequate beeldvorming ontwikkelt sterk gereduceerd.

Vergelijkt men de kranten op deze selectiviteitsaspecten dan blijkt HET VOLK het meest genuanceerd de moordgevallen te beschrijven, d.w.z. over de meeste categorieën informatie te bieden. Toch blijkt HET VOLK ook de fysische eigenschappen van de dader, diens gerechtelijk verleden, de fysische en psychologische eigenschappen van het slachtoffer, alsook de aanhouding frekwent te negeren. De andere kranten

bijna een eeuw

HET BELANG VAN LIMBURG

Herckenrodesingel 10, 3500 HASSELT - Tel. 011-25.09.11

zijn echter nog veel selectiever in hun verslaggeving, en vermelden weinig over de psychologische karakteristieken van de dader, diens gezinssituatie, zijn relatie met het slachtoffer, zijn jeugdijaren en zijn gerechtelijk verleden. GAZET VAN ANTWERPEN en HET LAATSTE NIEUWS vermelden de burgerlijke stand van het slachtoffer niet, DE STANDAARD, HET LAATSTE NIEUWS en VOLKSGAZET de samenstelling van het Hof bij het verslaan van het proces.

4. Besluit

Twee kranten in Vlaanderen schijnen (althans wat onze steekproef betreft) het meest uitvoerig en volledig misdadernieuws te schrijven: HET VOLK en VOORUIT. Zij publiceren niet alleen veel en grote artikels, zij bieden de meeste en de meest verscheiden informatie, en houden het minst informatiethema's achter. Op de laatste plaats komt HET BELANG VAN LIMBURG, dat in globaal het minste aandacht aan de onderzochte moorden heeft besteed.

Wat soorten delikten betreft worden kindermoorden het uitvoerigst behandeld. Er worden (relatief) het meest foto's over deze categorie gepubliceerd, en de oppervlaktes van deze artikels, titels en foto's zijn relatief het grootst. Oudermoord verschijnt als tweede belangrijkste categorie.

Tenslotte blijkt van een systematische selectiviteit voor bepaalde deliktvormen geen sprake te zijn. Alle kranten benadrukken nogal unaniem de kindermoord. GAZET VAN ANTWERPEN maakt daarop een lichte uitzondering: deze krant benadrukt nogal sterk roofmoord.

Belangrijk is echter of onze conclusies niet op een artefact berusten. De plaats waar de delikten zijn gebeurd speelt immers een belangrijke rol: de verschillen tussen de kranten kunnen veroorzaakt zijn door het feit dat de betrokken delikten, ongeacht hun aard en ernst, als het ware onder de neus van bepaalde kranten zijn gebeurd. Zo kunnen we veronderstellen dat HET BELANG VAN LIMBURG wel meer aandacht zou ingeruimd hebben voor delikten die in Limburg hadden plaatsgevonden, terwijl GAZET VAN ANTWERPEN vooral de delikten binnen de provincie Antwerpen onderlijnt.

De keuze van de acht gevallen laat ons echter niet toe deze factor adequaat te onderzoeken. Op het ogenblik dat onze deliktengroep werd samengesteld bleken geen delikten in Limburg in aanmerking te komen (d.w.z. ongeveer in dezelfde tijdsperiode gebeurd en beschreven te zijn). Oost-Vlaanderen integendeel nam alle ouder- en kindermoorden voor zijn rekening.

Hoewel we dus geen sluitende conclusies kunnen verwachten, vergeleken we de scores tussen kranten die streekdelikten beschreven met de andere kranten. Daaruit blijkt dat de plaats van het gebeuren soms volledig, soms partieel (voor bepaalde kranten) bepalend kan zijn voor de kwantitatieve voorstelling der delikten (redactionele oppervlakte van artikel en titel ; paginaoppervlakte van het artikel en aantallen artikels en foto's). De geografische factor heeft echter geen impact op de kwaliteit van de berichtgeving, d.w.z. op volledigheid en onjuistheid. (tabel 5)

Het lichte verband dat tussen de politieke kleur van de kranten en de aandacht voor de misdaadrubriek kan vastgesteld worden (o.m. de hoge scores van beide socialistische kranten VOORUIT en VOLKSGAZET) berust wellicht eveneens op de invloed van de geografische factor. Beide socialistische kranten hebben inderdaad heel wat verslagen kunnen publiceren over delikten, die in de eigen provincie zijn gebeurd.

Of tenslotte de oplage van de kranten eventueel van invloed is werd nagegaan door een R-Spearman te berekenen tussen het misdaadkarakter van de kranten en de oplage. Deze R-Spearman bedraagt $-.04$ ($p > .05$) Beide variabelen blijken dus geen systematische samenhang te vertonen.

§2. Vergelijkend binnen- en buitenlands onderzoek

Ook in het buitenland werden, zij het verschillend van opzet, plaats van uitvoering, tijdsperiode en methodologie, gelijkaardige onderzoeken uitgevoerd. Deze studies bevestigden in grote lijnen onze eigen bevindingen.

1. De aandacht voor misdaadnieuws

Samenvattend kunnen wij stellen dat gelijkaardige onderzoeken eveneens

hebben aangetoond dat de hoeveelheid misdaadnieuws in de dagbladers zeer gering is : de redactionele oppervlakte die werd berekend varieerde van 1 tot ongeveer 5 %. (tabel 6). Bovendien wordt ook daar de grote variabiliteit tussen de kranten en types delikt teruggevonden. Vooral geweld- en vermogensdelikten worden uitgebreid beschreven ; andere delikten komen minder of niet aan bod.

2. De objectiviteit

Gerechtigd nieuws is een uitzonderlijk dankbaar type nieuws om in de kranten opgenomen te worden. De aard van het nieuws speelt duidelijk

in op de aard van het medium. Een der belangrijkste redenen van dit gelukte huwelijk ligt in de harmonische samenhang tussen de tijdsstructuur van de gebeurtenissen en de verschijningsfrequentie van de krant zelf. Een dagblad heeft nood aan duidelijk-in-de-tijd te plaatsen gebeurtenissen. Gebeurtenissen met langdurige afloop, structurele veranderingen en graduele ontwikkelingen zijn moeilijker te vatten, en bovendien valt het moeilijker om referentiekaders, commentaren en verrijkende interpretaties in te lassen zodat de dagbladers verkiest eenduidige, op personen gerichte gebeurtenissen te verslaan, die bovendien verwijzen naar wat onverwacht, zeldzaam en negatief is (L-B Instituut ; BOONE 1966 ; BOUVE-

TABEL 5 Beoordeling van de impact van de geografische factor

indicator	impact van plaats van gebeuren
aantal artikels	gedeeltelijke bevestiging voor de Oostvlaamse kranten en delikten
redactionele opp. der artikels	duidelijke bevestiging voor alle kranten
paginaoppervlakte van het artikel	duidelijke bevestiging door VOORUIT m.b.t. Oostvlaamse en door VOLKSGAZET m.b.t. Antwerpse delikten
redactionele opp. van de titel	bevestiging door VOORUIT en Antwerpse kranten
aantal foto's	duidelijke bevestiging voor Oostvlaamse en Antwerpse kranten
de grootte van de foto's	geen bevestiging
aantal nieuwsitems	geen bevestiging
objectiviteit	geen bevestiging

TABEL 6 Proporties van de redactionele oppervlakte in andere onderzoeken

DAVIS (1952)	4 kranten in Colorado (VSA)	66,74 tot 7,26 C.I. (7)
HAUGE R. (1965)	4 kranten in Oslo	1,6 tot 4,8 %
WARR-KNAPPER (1965)	92 U.K.-dagbladen	2,5 %
BOONE L (1966)	3 Vlaamse kranten	5,7 %
ROSHIER (1973)	5 Engelse kranten	2 tot 5,6 % (8)
ROBERT/MOREAU (1975)	15 Franse kranten	2,4 tot 5,7 %

ROUX 1977, m.b.t. audiovisuele omroep!). Als dusdanig worden in deze rubriek nieuwssitemen geselecteerd die betrekking hebben op een beperkt moment, die eenduidig zijn, zeldzaam voorkomen en het lezerspubliek prikkelen. Belangrijk is dan dat geen referentiekader wordt aangeboden waardoor de gebeurtenissen niet in een bevattelijk kader kunnen worden gepercipieerd, en de poort wordt opengezet voor valse beeldvorming en speculatie.

Deze valse beeldvorming wordt verder in de hand gewerkt door een niet-representatieve weergave van kenmerken van delinquenten. In de berichtgeving zijn zware delicten overgerepresenteerd (moord, diefstal, afpersing... ROSHIER 1973). Verder blijkt de hogere klasse in de criminele berichtgeving oververtegenwoordigd (HAUGE 1965), alsook bepaalde geslachts- en leeftijdsgroepen. Een Oostenrijks onderzoek bracht aan het licht dat 32,5 % van alle in de Oostenrijkse dagbladers besproken misdaden betrekking had op vrouwen, terwijl hun aandeel in de reële delinquentie niet meer dan 10 % bedroeg en dat vooral deze gevallen werden gekozen waarin de vrouw op een sexueel-agressieve of intellectuele wijze van haar vrouwelijke rol afweek (GOESSLER-LEIRER en STEINERT 1976). Wat de leeftijdsstructuur betreft zijn jongeren in de verslagen ondervertegenwoordigd, ouderen oververtegenwoordigd (HAUGE 1965, ROSHIER 1973).

§3. Besluit

Het probleem van de misdaadverslaggeving is niet het probleem van een overdreven aandacht noch van een onjuiste weergave van wat er feitelijk is gebeurd. Uit ons onderzoek blijkt duidelijk dat wij de kranten in binnen- en buitenland niet van sensatiezucht kunnen beschuldigen, daar zij de gebeurtenissen vooral koel en zakelijk, en zeker niet «sensationeel» beschrijven (HAUGE 1965, HEMANUS 1966, ROSHIER 1973). Wij zelf concluderen dat in de verslagen geen onjuistheden of onwaarheden te vinden zijn, op enkele detailfoutjes na. Wel dienen we te constateren dat kranten bepaalde informatie aan hun lezers doorspelen, en andere, minstens even belangrijke informatie achterhouden. De meeste kranten beschrijven zeer volledig de details van de misdaad, de opsporing door de politie of de bur-

gerlijke stand, doch achtergrondinformatie, die als functie heeft de misdaad en de verdachte te «duiden», ontbreken. Objectiviteit is dus eerst en vooral een aangelegenheid van weglaten en/of benadrukken van bepaalde elementen in de berichtgeving. Door het niet verschaffen van deze achtergrondinformatie draagt de verslaggever bij tot het creëren van een vals beeld bij het publiek.

Het is echter niet zo duidelijk of de verslaggever toegang moet hebben tot deskundigheidsverslagen (van psychiater, wetsgeneesheren...) om door deze informatie het beeld van dader en delikt te vervolledigen en te nuanceren. De vraag blijft open of het nuanceren van een verslag met persoonlijke gegevens uit, een deskundigheidsverslag niet een onkiese inbreuk op het privéleven en het recht op privacy vormt van zowel verdachte als slachtoffer. Indien dergelijke nuanceringen echter niet mogelijk zijn, dient men zich dringend te gaan beraden over de zin en de uiteindelijke effecten van dit type berichtgeving.

NOTEN

(1) Dit vormt een deel van de licentiaatsverhandeling van BERGHMAN G., *Studie van misdaadnieuws in Vlaamse dagbladen: literatuurstudie en inhoudsanalyse*, Fak. Soc. Wetensch., Dept. Communicatiewetenschappen, 1978, pp. 117.

(2) Volgende afkortingen worden gebruikt: ST (DE STANDAARD); GVA (GAZET VAN ANTWERPEN); LN (HET LAATSTE NIEUWS); VG (VOLKSGAZET); VK (HET VOLK.); VT (VOORUIT); BVL (BELANG VAN LIMBURG). Verder staat OM voor oudermoord; RM voor roofmoord; SM voor seksuele moord en KM voor kindermoord.

(3) Dit zijn geen juridische categorieën, doch ze worden door de verslaggevers gehanteerd. Oudermoord verwijst hier naar de moord op ouders en bloedverwanten in opgaande lijn; roofmoord wordt begaan om een vermogensdelikt mogelijk te maken of te vergemakkelijken; seksuele moord om een seksuele aanranding mogelijk te maken of te vergemakkelijken; en kindermoord verwijst naar de moord op een kind.

(4) Daar wij gevallen dienden te kiezen die binnen een zelfde tijdsperiode hadden plaatsgevonden (qua gebeuren en persweergave) bleef de keuze beperkt. Er konden geen moordgevallen in Limburg worden weerhouden, terwijl de steekproef overwegend Oostvlaamse gevallen omvatte (4). Uit West-Vlaanderen weerhielden we 2, en uit Antwerpen en Brabant telkens 1 geval.

(5) Met het oog op het analyseren van de inhoud werd een inhoudsanalyseschema opgesteld. Dit schema, a posteriori na lezing der verslagen opgesteld, omvatte voor de weergave der gebeurtenissen 23 categorieën, voor de procesverslaggeving 14 categorieën. Elke categorie die in de verslagen aan bod kwam werd slechts éénmaal gescoord. Het maximum nieuwssitemen per krant bedraagt aldus voor de weergave der gebeurtenissen 23x8 of 184; voor de procesweergave 14x8 of 112. Per delikttype zijn de maximumscores resp. 322 en 196. De maximumscore per categorie (tabel 3) bedraagt 56.

(6) Het aantal artikels m.b.t. de wederamenstelling was te gering om er conclusies uit te trekken.

(7) De oppervlakte van de artikels in het onderzoek van DAVIS werd uitgedrukt in Column-inches.

(8) ROSHIER vond echter wel een «abnormaal» percentage voor NEWS OF THE WORLD (11 %).

BIBLIOGRAFIE

- BOONE L., *De sociaal-politieke betekenis van de radio-berichtgeving*, Mechelen, 1966. La sélection des informations à la BRT, *Etudes de radiotélévision*, 1977, 22, 31-48.
- BOUVEROUX J., De selectiecriteria inzake buitenlands nieuws van de BRT-radio, een input-output analyse, *Communicatie*, 1976, 6, 2, 1-6.
- DAVIS F.J., Crime news in the Colorado newspapers, *Am. J. Sociol.*, 1952, 57, 4, 325-330.
- GEIS G., Identifying delinquents in the press, *Federal Probation*, 1965, 29, 4, 44-49.
- GOESSLER-LEIRER, STEINERT, vermeld in *Kriminal-Soziologische Bibliografie*, 1976, 4, 52-67.
- GOUDSMIT W., Over het publiceren van strafbare feiten, *Maandblad Ber. Recl.*, 1969, 48, 2, 39-43.
- HAUGE R., Crime and the press, *Scandinavian Studies in Criminology* 1, 1965, 147-164.
- HEMANUS, P. ? Crime and criminality in the Helsinki newspapers, *Acta Univ. Tampereensis*, 1966, 6.
- LUDWIG-BOLTMANN INSTITUT FÜR KRIMINAL-SOZIOLOGIE, Materialen zur Kriminal- und Sicherheitsberichterstattung, *Kriminal-Soziologische Bibliografie*, 1976, 4, 52-67.
- MOTTO, J.A., Suicide and suggestibility, the role of the press, *Amer. J. Psychiat.*, 1967, 124, 2, 252-256.
- LEMERT, E., *Social pathology*, 1951
- PAYNE D.E., and PAYNE K.P., Newspapers and crime in Detroit, *Journalism Quarterly*, 1970, 47, 2, 233-238.
- ROBERT Ph., en MOREAU Gh., La presse française et la justice pénale, *Sociologia del diritto*, 1975, 11, 33-65.
- ROSHIER R.J., Crime and the press, *New Society*, 1973, 502-506.
- WILKINS L., *Social Deviance*, 1964.
- WARR P., en KNAPPER, C., A content analysis of the English national daily press, *Gazette*, 1965, 2, 3; 139-147.